

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Egna strategier och tro på sin inlärningsförmåga
Nyanlända utomeuropeiska läkares språkinläring

Marika Tolke

Specialarbete, SSA 136, 15 hp
Ämne: Svenska som andraspråk
Termin: VT 2015
Handledare: Qarin Franker

Sammandrag

Bland den senaste tidens flyktingar i Sverige finns ett stort antal läkare som borde vara en viktig tillgång i den svenska vården. De vill snabbt lära sig svenska och få svensk legitimation, men innan de får börja på sfi är det lång väntan på permanent uppehållstillstånd. I Västra Götalandsregionen startade man i oktober 2014 ett pilotprojekt för dessa läkare, vilket innebär åtta månaders studier på kursen ”Svenska som andraspråk med hälso- och sjukvårdsinriktning utifrån ett patientperspektiv” med målet att nå C1-nivå i svenska (motsvarande gymnasienivå). Denna nivå är ett av kraven för att de ska få sin läkarlegitimation i Sverige. Huvuddelen av språkstudierna ska de göra av egen kraft med stöd av webbaserade program och tre timmars undervisning per vecka.

Syftet med denna studie är att undersöka vilka inlärningsstrategier de deltagande läkarna använder sig av med tanke på att de måste ta ett mycket stort ansvar själva och klara sina studier nästan helt på egen hand. Vilka initiativ tar de för att nå sitt mål och vilken syn har de på inläring och på sin förmåga att klara av att lära sig svenska på kort tid?

Denna undersökning bygger på kvalitativa intervjuer med fem av de nyanlända läkare som studerar på ovan nämnda kurs. Det framkommer att de har olika uppfattningar om hur språkinläring går till, att de har delvis olika strategier och använder sig av olika antal strategier. Direkta strategier används mer än indirekta, vilket även visat sig i tidigare forskning. Det viktiga för tron på sin inlärningsförmåga är dock inte specifikt vilka strategier man använder, utan snarare att man har strategier och att man lyckats lära sig språk förut. För att stärka elevers föreställning om sin förmåga att lära sig svenska är det alltså av central betydelse att lärare förstår vikten av att arbeta med inlärningsstrategier i undervisningen, samt att ge elever uppgifter på rätt nivå så de känner att de lyckas.

Nyckelord: Inlärningsstrategier, språkinläring, självförmåga, svenska som andraspråk, akademiker, läkare

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Bakgrund.....	1
3. Syfte och forskningsfrågor	2
4. Tidigare forskning	2
4.1. Definition av inlärningsstrategier.....	2
4.2. Oxfords system av inlärningsstrategier.....	3
4.2.1. Brister i Oxfords system.....	4
4.3. Strategier – Ansvar.....	5
4.4. Tidigare undersökningar av språkstrategier.....	6
4.5. Föreställd självförmåga enligt Bandura	7
4.6. Föreställd självförmåga i forskning om utländska akademiker i arbetslivet i Sverige	9
5. Metod och genomförande	10
5.1. Metod	10
5.2. Urval.....	10
5.3. Intervjufrågor	11
5.4. Genomförande.....	11
5.5. Forskningsetiska principer	12
5.6. Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	13
5.7. Metodkritik.....	14
6. Resultat och analys	15
6.1. Informanternas språkliga studiebakgrund och motivation.....	15
6.1.1. Språklig studiebakgrund.....	15
6.1.2. Motivation	16
6.2. Inlärningsstrategier.....	16
6.2.1. Specifika språkmoment	17
6.2.2. Kommunikation av budskap trots brister	22
6.2.3. Indirekt språkinläring	27
6.2.4. Undervisning och lärarens roll	30
6.2.5. Förändring av strategier.....	32

6.3.	Föreställd självförmåga.....	32
6.3.1.	Föreställd språklig självförmåga	32
6.3.2.	Föreställd språklig självförmåga i specifika situationer.....	33
7.	Diskussion.....	34
7.1.	Inlärningsstrategier.....	34
7.1.1.	Inlärningsstrategier – en förutsättning.....	34
7.1.2.	Olika uppfattningar om språkinläring och val av strategier	34
7.1.3.	Variation i strategival	35
7.1.4.	Antal inlärningsstrategier	37
7.2.	Föreställd självförmåga.....	37
7.3.	Inlärningsstrategier och föreställd självförmåga.....	38
8.	Slutsats	39
9.	Fortsatt forskning	40
10.	Referenslista	41
	Bilaga 1: Oxfords klassificering av inlärnings-strategier	1
	Bilaga 2: Intervjufrågor	3
	Bilaga 3: Tabell Inlärningsstrategier - Antal deltagare.....	5

1. Inledning

Ett viktigt steg för att kunna utvecklas som lärare och förbättra undervisningen är att då och då lämna sitt lärarperspektiv och se lärandet med elevernas ögon. Det är ofta svårt för lärare att veta t ex vilka inlärningsstrategier eleverna använder sig av, eftersom några strategier är svåra att observera. Det gäller exempelvis mentala associationer vilket är en viktig minnesstrategi, samt den inläring som sker utanför klassrummet (Oxford 1990:12). För att få en bättre förståelse för elevers uppfattningar om språkinläring, sin egen förmåga och sätt att hantera sina språkstudier vill jag därför göra en undersökning som utgår från och beskriver inlärlarperspektivet. Jag kommer bland annat att studera vilka strategier en grupp nyanlända läkare använder sig av dels i klassrummet, men framför allt utanför klassrummet. Det mesta av deras inläring sker på egen hand och på egna initiativ, endast tre timmar/vecka har de lärlarledd undervisning. De har möjlighet att snabbt lära sig svenska och få jobb inom sin profession, vilket torde vara mycket motiverande. Vilka strategier väljer de? Och hur tänker de kring sin egen förmåga att lära sig språk?

2. Bakgrund

Sedan ett par år har Sverige en stor tillströmning av flyktingar från Syrien. Under väntetiden på flyktingförläggningarna på att få sitt ärende behandlat har de begränsade möjligheter till språkinläring. Bland dessa flyktingar finns ett stort antal läkare som skulle kunna vara en viktig tillgång för Västra Götalandsregionen. Den första tiden är alla mycket motiverade och vill snabbt lära sig svenska och få svensk läkarlegitimation. Väntan på permanent uppehållstillstånd är lång och det kan göra att motivation och energi förbyts mot frustration och passivitet. Migrationsverket och Västra Götalandsregionen har på initiativ av konsult Ulla Ekström startat ett pilotprojekt i form av en åtta månader lång kurs för nyanlända läkare som ännu inte

fått permanent uppehållstillstånd, något man måste ha för att få börja på sfi. Syftet med denna kurs är att skynda på den långa processen för läkarnas väg in i läkaryrket i Sverige och på detta sätt kunna ta tillvara den kompetens som finns hos läkare som kommer från länder utanför EU. Kursen gör det möjligt för dem att lära sig svenska av egen kraft men med stöd av webbaserade program och viss lärarledd undervisning (Ulla Ekström, personlig kommunikation via e-mail, 16/2 2015). Den situation dessa läkare befinner sig i och med ett eftertraktat mål inom räckhåll gör att de måste ta eget ansvar och egna initiativ för att lära sig svenska. Jag vill ta reda på vad man gör i en sådan situation och vad man tänker om sina chanser att klara det.

3. Syfte och forskningsfrågor

Syftet är att undersöka vilka språkinlärningsstrategier nyanlända utomeuropeiska läkare som deltar i en pilotkurs i svenska för asylsökande läkare använder sig av, för att i huvudsak på egen hand tillägna sig språket.

Genom att ställa följande forskningsfrågor ämnar jag uppfylla mitt syfte:

- Vilka inlärningsstrategier använder deltagarna?
- Hur ser deltagarna på sin förmåga att lära sig svenska?
- Finns det någon koppling mellan val av inlärningsstrategier och tro på sin språkinlärningsförmåga? I så fall hur yttrar det sig?

4. Tidigare forskning

4.1. Definition av inlärningsstrategier

Den definition av strategier som jag använder mig av är formulerad av Nelson Wareborn som studerat just andraspråkinläring, och lyder som följer: ”Strategier kan definieras som de planer eller tillvägagångssätt som någon använder för att uppnå ett visst mål. När man lär sig ett nytt språk använder man olika

inlärningsstrategier” (2004:15). I denna studie används termen strategier synonymt med inlärningsstrategier.

4.2. Oxfords system av inlärningsstrategier

Rebecca Oxford (1990:37-51, 135-150) skiljer på direkta och indirekta strategier. Direkta strategier innebär språklig bearbetning av målspråket direkt. De direkta strategierna indelas i följande tre grupper:

- Tio minnesstrategier, för att komma ihåg (lagra) och ta fram kunskap.
Man kan t ex skapa mentala länkar genom att gruppera ord i ordklasser eller teman; genom att associera till något tidigare känt; genom att placera ett nytt ord i en mening; genom att koppla det man ska lära sig till bilder eller ljud. I denna kategori ingår också att strukturerat gå igenom det man vill lära sig många gånger med målet att automatisera (ibid:38-43).
- Femton kognitiva strategier, för att förstå och producera språk.
Exempel på kognitiva strategier är när man använder/praktiserar språket. Det kan vara naturalistiskt, dvs. i ett verkligt sammanhang, när man t ex deltar i en konversation, läser en artikel eller skriver ett brev. Inom kognitiva strategier ryms också att använda lexikon och grammatikböcker när man tar emot eller skickar budskap; att plocka isär ord och uttryck och analysera för att förstå helheten i en fras eller mening; att direkt överföra kunskaper från ett annat språk eller att anteckna (ibid:43-47).
- Tio kompensationsstrategier, för att använda språket trots kunskapsbrister i språket. Ett sätt när man t ex läser eller lyssnar är att gissa ett ords betydelse utifrån kontexten eller situationen. När man själv pratar kan en kompensationsstrategi vara att byta till ett annat språk, be någon fylla i det ord som fattas, använda gester eller att förklara med andra ord (ibid:47-51).

Indirekta strategier stödjer och styr språkinläring, utan att direkt involvera målspråket. De är liksom de direkta strategierna också indelade i tre grupper:

- Elva metakognitiva strategier som ger kontroll över den egna lärprocessen.

Exempel på metakognitiva strategier är att ta reda på hur språkinläring går till; att i förväg bestämma sig för att fokusera på språkinläring i stort eller en specifik aspekt av språkinläring och ignorera annat som kan distrahera; att arrangera och planera sina språkstudier; att sätta mål; att upptäcka egna fel i sin språkanvändning och att utvärdera sina framsteg i det nya språket (ibid:136-140).

- Tio affektiva strategier som reglerar känslor
Affektiva strategier kan vara att använda sig av avslappningsövningar; att uppmuntra sig själv, t ex genom att ge sig själv positiv bekräftelse eller belöningar, eller att vara uppmärksam på sitt mentala respektive fysiska tillstånd i samband med språkinläringen. Detta för att urskilja negativa attityder och känslor som hindrar progressionen i inläringen (ibid:140-144).
- Sex sociala strategier, dvs. att lära i interaktion med andra.
I sociala sammanhang kan man använda sig av strategierna att fråga, dels för att förstå men också för att bli rättad; att samarbeta med andra som kan lika mycket eller mer; att lära sig om andras kultur eller observera andras beteende för att kunna leva sig in i den andres situation och perspektiv. Detta är en viktig faktor för framgångsrik kommunikation i *alla* språk, men kanske särskilt nödvändigt när man lär sig ett annat språk (ibid:144-147).

Indirekta strategier är användbara i i stort sett alla språkinläringssituationer och kan appliceras i alla fyra aspekterna av språkinläring: läsa, lyssna, prata och skriva.

Ovanstående sex grupper av strategier är i sin tur indelade i underkategorier, vilka var och en består av ett antal mer specificerade strategier. Dessa mer specificerade strategier kommer i denna studie att markeras med kursiv stil. För en komplett översikt av Oxfords system av strategier se Bilaga 1.

4.2.1. *Brister i Oxfords system*

Som Oxford själv påpekar är det inte tydliga gränser mellan de olika strategierna utan de kan gå in i varandra. T ex strategin att gissa, som kategoriseras som en

kompensatorisk strategi, involverar också resonerande, dvs. en kognitiv strategi och sociokulturell sensitivitet, dvs. en social strategi (Oxford 1990:16). Självt har jag funnit att den kognitiva strategin att *översätta* dels räknas som en av strategierna i underkategorin *Analysera* och *resonera*, dels kan klassificeras in under underkategorin *Mottaga och sända budskap* där att använda lexikon ingår i strategin att *använda resurser för att mottaga och sända budskap*. Denna ambivalens kommer stundtals att märkas i mina analyser av deltagarnas svar. Även om det kan vara problematiskt att klassificera strategier visar dock forskning att strategier hjälper elever att ta kontroll över sin inläring och enligt många lärares erfarenheter är Oxfords språkinläringssystem ett användbart sätt att undersöka strategier tillsammans med eleverna (Oxford 1990:10, 22).

4.3. Strategier – Ansvar

Språkinlärningsstrategier främjar självstudier, dvs. möjligheter att lära på egen hand. Eftersom man inte alltid har sin lärare i närheten är detta en nödvändighet vid lyckad språkinläring. Oxford påpekar att vissa elever (även vuxna) är passiva och vana vid att bli ”matade” med aktiviteter i skolan. De gör minsta möjliga för att uppnå önskat betyg. Denna attityd försvårar språkinläringen och måste förändras om eleverna ska börja tro på sin förmåga och börja använda bättre strategier. Att bara lära ut nya strategier till elever hjälper i mycket begränsad omfattning om inte eleverna själva *vill* ha större ansvar för sin egen inläring (Oxford 1990:10).

Tidigare var läraren den som korrigerade elevernas fel och talade om exakt vad de skulle göra när. Oxford menar att lärare bör ge elever färre instruktioner och lägga större vikt på inlärningsstrategier. Många använder dessa instinktivt, ogenomtänkt och okritiskt. Det kan därför vara nödvändigt att hjälpa dessa elever bli mer medvetna om vilka strategier de använder, utvärdera nyttan med dem, lära ut inlärningsstrategier och därmed stötta elever att bli mer självständiga. Språkinlärare som är mer medvetna och mer avancerade tycks dessutom använda bättre strategier. (Oxford 1990:10ff)

4.4. Tidigare undersökningar av språkstrategier

Projektet STRIMS, som står för Strategier vid inläring av moderna språk, utgick från frågan: ”Vilka tankar rör sig i elevernas huvuden när de försöker tackla de problem som en språkinlärare ställs inför?” (Malmberg (red) 2000:7). I denna studie undersökte man dels hur eleverna tänker när de löser sina uppgifter under språklektionerna, dels vilka strategier tankarna leder till. Projektet omfattade språkundervisning i grund- och gymnasieskolan i fyra främmande språk, dvs. franska, tyska, spanska och engelska. Man gav eleverna olika uppgifter som de också fick reflektera kring bl a genom introspektion, dvs tänka högt samtidigt som man genomför uppgiften, och retrospektion, dvs reflektera över den egna språkliga produkten i efterhand (Malmberg (red) 2000:9-10). Undersökningen kretsade kring olika aspekter av språkinläring bl a språkmedvetenhet, ordinläring, samtal, hör-respektive läs-förståelse samt skrivning. Man fick en förståelse för elevernas agerande, men man fann också att vissa strategier gav bättre, vissa sämre resultat. I det traditionella arbetet med gloslistor t ex visade det sig att relativt många av de inlärd ordet efter ganska kort tid försvunnit ur minnet. Författarna förespråkar här och vid upprepade tillfällen i studien att lärare bör diskutera med eleverna kring vad språkinläring (i detta fall: ordinläring) egentligen innebär. De poängterar, liksom Oxford, vikten av att göra eleverna medvetna om sitt eget sätt att lära in och vilka strategier som kan rekommenderas för respektive språkmoment (Malmberg (red) 2000:233-234). Eftersom studien sträckte sig över flera år kunde man också se eventuella förändringar i valet av inlärningsstrategier. Bl a märkte man att vissa efter en tid använde sig av flera strategier än innan, delvis på grund av en ökad förmåga till språklig analys. Andra höll kvar vid sina strategier, ibland framgångsrikt, ibland inte.

Även Margit Nelson Wareborn (2004) har studerat elevers strategier i syfte att beskriva och förstå på vilket sätt elever lär sig språk. Hon har dock koncentrerat sig på gymnasieelevers inläring av nya ord och uttryck i ämnet Svenska som andraspråk A och B. Undersökningsmaterialet bestod av enkäter, prov av olika slag, intervjuer, observation, samt slutbetyg. Dessutom var hon själv lärare för dessa

elever. Också denna studie sträckte sig över flera år, vilket möjliggjorde en koppling mellan strategier och språkutveckling. Som analysinstrument använde hon Oxfords klassificeringsmodell för strategier, vilket alltså även jag gör i denna studie. Resultatet av Nelson Wareborns studie visar bl a att de direkta strategierna används mer frekvent än de indirekta och att den elev i gruppen som hade bäst slutbetyg hade hög användning av direkta strategier, stark motivation och ett tydligt mål med studierna (Nelson Wareborn, 2004:51).

I en kandidatuppsats intervjuade Tilda Valberg Simpson (2011) högutbildade inlärare av svenska som lyckats lära sig svenska på sfi-nivå på mindre än ett år (de flesta behöver 1,5 år). Analysen gjordes utifrån opåverkbara faktorer, dvs ålder, utbildningsnivå, språkbegåvning och språkkunskaper, och påverkbara faktorer, dvs arbetsinsats, inlärningssätt, social anknytning till landet, inlärningsstrategier och motivation. Syftet var att ta reda på vilka faktorer som varit gynnsamma för deras språkinläring. I deras berättelser fann hon bl a att motivation var en av de tyngsta faktorerna, samt tidigare språkkunskaper. Eleverna hade alla studerat minst ett främmande språk och alla kunde engelska, även om nivån varierade. Valberg Simpson poängterar att det nära släktskapet mellan svenska och engelska kan ha underlättat inläringen av svenska (Valberg Simpson, 2011:2, 25).

4.5. Föreställd självförmåga enligt Bandura

I socialpsykologen Albert Banduras teori om agentivitet, ingår ”percieved self-efficacy”, dvs. föreställd självförmåga som ett centralt begrepp. Föreställd självförmåga kan definieras som bedömningen av den egna förmågan att framgångsrikt organisera och utföra de handlingar som krävs för att förverkliga sina intentioner. Det handlar alltså inte om själva förmågorna i sig utan upplevelsen av vad man kan göra med dem. Föreställd självförmåga påverkar hur människor tänker, känner, motiverar sig själva och handlar (Bandura 1995:2-3). Bandura refererar till flera studier som alla visar att självförmåga är en betydande faktor för prestationer som opererar delvis oberoende av de färdigheter man har (Bandura 1995:391). Begreppet ”föreställd självförmåga” skulle kunna förväxlas med begreppet

”självförtroende”, och det är därför på sin plats att reda ut skillnaden mellan dessa. Föreställd självförmåga hänför sig till en tro om att klara en viss uppgift framgångsrikt i en viss situation. Både kognition och omgivning är inblandade. Självförtroende däremot är ett mer globalt begrepp, alltså inte uppgifts- och situationsspecifikt (Ahl 2004:51).

Människors tro på sin förmåga kan enligt Bandura (1995) utvecklas av fyra huvudsakliga typer av påverkan, dvs. ”master experiences”, ”vicarious experience”, ”social persuasion” och ”physiological and emotional states”. Det mest effektiva sättet att skapa en stark självförmåga är genom ”master experiences”, dvs. erfarenhet av att man bemästrat något liknande tidigare. Det ger de mest tillförlitliga bevisen på att man kan uppbåda vad som krävs för att lyckas med sin intention. Motsatsen, dvs. misslyckanden undergräver självförmågan, speciellt om misslyckandena inträffar innan en stark självförmåga etablerats. Om man på ett enkelt sätt når framgång blir man lätt nedslagen av misslyckanden. En motståndskraftig självförmåga däremot kräver erfarenhet av att övervinna hinder genom uthållig ansträngning. Det andra sättet att bygga och förstärka självförmågan är genom ”vicarious experience”, dvs. ”delegerad” erfarenhet av någon som är förebild. Att se andra lyckas genom ihärdighet ökar observatörens tro att hen också har möjlighet och förmåga att klara utmaningar av liknande slag. På samma sätt kan ett bevittnat misslyckande leda till sänkt självförmåga. Att övertygas av andra att man har vad som krävs för att lyckas med något, ”social persuasion”, är det tredje sättet att förstärka självförmågan enligt Bandura. Det är då mer sannolikt att man uppbådar en större ansträngning och upprätthåller den än om man tvivlar på sin förmåga. Även självbekräftande föreställningar, ”self-affirming beliefs”, främjar självförmågan. Om man däremot övertygas av andra att man saknar förmåga tenderar man att undvika utmaningar och ger lätt upp. Människor förlitar sig också delvis på sina fysiska och emotionella tillstånd, ”physiological and emotional states”, när de bedömer sin självförmåga. Exempelvis kan humör, trötthet eller smärta påverka självförmågan. Detta är Banduras fjärde faktor som han menar påverkar den föreställda självförmågan (Bandura 1995:3-5).

Vid jämförelse mellan dessa två sistnämnda faktorer, och Oxfords affektiva strategier märks vissa beröringspunkter. Båda tar upp t ex självbekräftelse och det mentala tillståndet som viktiga komponenter, men utifrån olika aspekter. Oxford fokuserar på dessa två komponenter som strategier att lära sig språk. Strategin att uppmuntra sig själv med hjälp av att *göra positiva uttalanden* kan förändra känslor och attityden till inläring. Det kan t ex vara att säga självbekräftande yttranden. Det mentala tillståndet bedöms i underkategorin *lyssna på sina känslor* (Oxford 1990:141). Bandura däremot ser alltså dessa två komponenter som faktorer som kan påverka tron på den egna förmågan (Bandura 1995:4-5). Att använda sig av dessa strategier förbättrar inläringen och kan med andra ord dessutom ge en spin-off-effekt på den upplevda självförmågan.

4.6. Föreställd självförmåga i forskning om utländska akademiker i arbetslivet i Sverige

I sin doktorsavhandling (2015) undersöker Aina Bigestans de utmaningar och möjligheter utländska lärare som återinträder i yrkeslivet i svensk skola har. Hon använder sig av Banduras begrepp föreställd självförmåga som ett av flera teoretiska instrument i sin analys. Den föreställda självförmågan kopplas bl a till de utländska lärarnas arbetssituation här i Sverige och det blir tydligt att den föreställda självförmågan där påverkas både positivt och negativt. Exempel på vad som hade en positiv påverkan var när man upptäckte att man hade gedigna ämneskunskaper jämfört med sina kollegor, eller att man hade en stadig ökning av förrådet av språkliga uttryck som behövdes i arbetet. Bigestans skriver också om vikten av den föreställning om den egna språkförmågan lärarna utvecklade i sina ursprungsländer som en potentiell resurs vad gäller de nya utmaningar de mötte i sin nya skolsituation. Att vara lärare i ursprungslandet innebar att besitta ett stort symboliskt och kulturellt kapital. Det bemötande man där fått hade utvecklat en föreställning hos lärarna om sig själva som ämneskunniga och kompetenta. Faktorer som hade negativ påverkan på deras föreställda självförmåga i den svenska skolkontexten kunde vara att de fick påpekanden om uttalsfel eller sätt att uttrycka sig, eller att

skolledare satte in språkassistenter i klassrummet för att lärarnas språkförmåga funnits otillräcklig (Biggestans, 2015:161, 166).

5. Metod och genomförande

5.1. Metod

Jag har valt att göra en kvalitativ studie eftersom min strävan är att skapa en fördjupad förståelse för akademikers upplevelser och tankegångar om fenomenet språkinläring. För att fånga deras perspektiv lämpade det sig väl att låta datainsamlingen bestå av semistrukturerade intervjuer. Dessa kompletteras med kvantitativa inslag i form av statistik över användningen av inlärningsstrategier.

5.2. Urval

Min studie genomfördes på en kurs anordnad av Migrationsverket och Västra Götalandsregionen, som heter ”Svenska som andraspråk med hälso- och sjukvårdsinriktning utifrån ett patientperspektiv”. Syftet med denna kurs är att förkorta processen till läkaryrket i Sverige. Kursen är på 8 månader och deltagarna är alla nyanlända läkare som vid kursstart ännu inte fått permanent uppehållstillstånd. De har lärarledd undervisning 3 timmar/vecka och studerar därutöver mycket på egen hand, bl a med webbaserade program föreslagna av läraren. Målet är att nå C1-nivå, dvs. motsvarande gymnasienivå. Hittills har de gått drygt halva kursen och varit i Sverige mellan fem månader och knappt två år, fyra av dem kom för mellan fem och 14 månader sedan. I klassen studerar 15 läkare och jag fick möjligheten att intervjua fem av dem. Dessa fem har inte eller bara nyligen börjat parallella studier på Sfi, vilket var viktigt för denna studie, då jag ville undersöka vad studerande gör som endast har tillgång till en så begränsad mängd undervisning som ovanstående kurs tillhandahåller. I denna uppsats kommer jag att alternera mellan att kalla dem ”deltagare” och ”informanter”.

Deltagarna upplyste om att kursinnehållet vid de första träffarna på kursen utgick från ett basmaterial för nybörjare i svenska som andraspråk med vanliga ord och fraser samt grundläggande grammatik. Därefter har man framför allt utgått från läromedlet ”Svenska i vård och omsorg”, artiklar och annat vårdrelaterat material, t ex faktatext om sekretess, och personliga brev (inför ansökan om praktikplats). Deltagarna har som nämnts också fått tips på webbaserade program där de på egen hand kan öva svenska på olika sätt.

5.3. Intervjufrågor

I studien har fem deltagare intervjuats i enskilda kvalitativa intervjuer. Intervjuerna var strukturerade med hjälp av intervjufrågorna (se Bilaga 2) som kompletterades med uppföljningsfrågor och specificerande frågor för att få så uttömmande svar som möjligt. Intervjufrågorna formulerades utifrån tanken att undersöka några utvalda olika delar av språkinlärning, för att få en mer övergripande men också varierad bild av deltagarnas tankar och strategier vad gäller att lära sig svenska. Jag valde att undersöka deltagarnas inlärningsstrategier i följande tre områden:

1. Specifika språkmoment (ord, uttal, grammatik)
2. Kommunikation av budskap trots språkliga brister (läsa, prata, lyssna)
3. Indirekt språkinlärning (arrangera, utvärdera, lära i interaktion)

Inom respektive område fokuseras på tre aspekter av språkinlärning. Dessa totalt nio aspekter presenteras mer utförligt i Resultat och analysavsnittet. De valdes utifrån en strävan att få ett varierat men lagom avgränsat undersökningsmaterial.

5.4. Genomförande

Varje intervju tog ca 40-50 minuter och skedde på svenska respektive engelska i lokaler i anslutning till klassrummet. Jag spelade in intervjuerna för att sedan transkribera dem till grammatiskt korrekt svenska, eftersom innehållet och inte formen var viktigast för min undersökning. Utifrån de transkriberade intervjuerna har jag med Oxfords klassificeringssystem och Banduras teori analyserat informanternas svar.

För att få en bild av antalet olika strategier varje informant använt, samt vilka strategier som använts hur mycket, redovisas detta kvantitativt i form av översiktliga tabeller, dels i Resultat och analysavsnittet, dels i Bilaga 3. Medvetet finns i resultatredovisningen många citat från informanterna med för att levandegöra materialet och analysen.

Jag använder inlärningsstrategier från Oxfords sex övergripande kategorier förutom de affektiva strategierna. Jag valde att istället för de affektiva strategierna fokusera på deltagarnas upplevelse av sin förmåga, dvs. det som Bandura kallar föreställd självförmåga, ”percieved self-efficacy”, eftersom jag ville se om det fanns något samband mellan föreställd självförmåga och val av strategier. I Oxfords system finns 62 strategier och av dessa kommer ett urval att finnas med i denna uppsats. Urvalet beror dels på vilka strategier jag förmodade skulle dyka upp i intervjuerna och som jag hade i åtanke när jag sammanställde intervjufrågorna, dels på vilka strategier som deltagarna faktiskt sa sig använda.

Som tidigare nämnts är det inte alltid helt obestridligt hur ett inlärningsätt ska klassificeras i Oxfords system, men jag har försökt vara konsekvent och valt det som jag bedömer legat närmast. Vid benämning av de olika strategierna använder jag Nelson Wareborns översättning till svenska och de specifika strategierna är genomgående kursiverade.

I analysen av informanternas tro om sin språkliga förmåga utgår jag från Banduras definition av föreställd självförmåga och hans fyra faktorer som påverkar utvecklingen av denna.

5.5. Forskningsetiska principer

Jag har i denna studie följt Vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Inför intervjuerna informerade jag om syftet med undersökningen, att deltagandet

var frivilligt och att deltagarna om de ville kunde avbryta sin medverkan. Deltagarna fick också frågorna i förväg och kunde om de ville förbereda sig inför intervjun, vilket de flesta hade gjort. Med detta är informationskravet uppfyllt. Alla informanter gav skriftligt sitt medgivande att delta i detta forskningsprojekt om språkinlärning, samt sin tillåtelse till att intervjuerna spelades in på band, vilket uppfyller samtyckeskravet. Även nyttjandekravet är uppfyllt i och med att informanterna också meddelats att inga utomstående kommer att ta del av det insamlade materialet, utan det kommer bara att användas av mig och endast i denna undersökning. För att garantera anonymitet kallas deltagarna i undersökningen Person A, B, C, D, E. Detta uppfyller konfidentialitetskravet.

5.6. Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet, dvs. tillförlitlighet ”behandlas ofta i relation till frågan om ett resultat kan reproduceras vid andra tidpunkter och av andra forskare” (Kvale & Brinkmann 2013:263). Det är mycket troligt att andra intervjuare inte hade fått samma resultat som jag med dessa informanter. Jag har dock försökt utforma varje intervjutillfälle på samma sätt. Frågorna har ställts i samma ordning, informanten har varit ensam med mig, intervjuerna har tagit ungefär lika lång tid och allt har spelats in och transkriberats. Inspelningen av intervjuerna har gett ett forskningsmaterial som kan återges utan den selektion och tolkning som hade blivit om jag bara hade antecknat. För att öka reliabiliteten har jag också tagit med en hel del citat från intervjuerna, vilket ger läsaren en möjlighet att själv tolka materialet.

Validitet, dvs. giltighet, definieras inom kvantitativ forskning genom denna fråga: ”Mäter du vad du tror att du mäter?” I ett bredare perspektiv där kvalitativ forskning kan fungera hänför sig validiteten till den utsträckning i vilken en metod undersöker vad den är avsedd att undersöka (Kvale & Brinkmann 2013:264). Även om endast fem informanter deltagit i denna undersökning menar jag ändå att jag med hjälp av intervjuerna fått svar på mina frågor. Därför anser jag att detta arbete har validitet.

Att göra kvalitativa intervjuer med endast fem informanter medför att man inte kan dra några generella slutsatser. Denna undersökning visar endast dessa fem informanters syn på inläring, deras val av strategier och hur de uppfattar sin självförmåga. Av denna typ av arbete får man istället det som pragmatiska, konstruktionistiska och diskursiva ansatser föreställer sig: ”att kunskap är socialt och historiskt kontextualiserade former av förståelse och handling i den sociala världen” (Kvale & Brinkmann 2013:280-281), vilket även jag menar har ett värde i sig. Man bör dock ha i åtanke att resultatet är utifrån vad som kommit fram i intervjuerna. Gissningsvis använder deltagarna fler strategier än vad de kanske kommit att tänka på när de fått frågorna.

5.7. Metodkritik

I denna undersökning valde jag att använda mig av Banduras självförmåga-begrepp istället för de affektiva strategierna i Oxfords klassificeringssystem. Det hade varit givande att undersöka självförmågan i relation till de affektiva strategierna för att eventuellt upptäcka en koppling mellan dessa. Vid konstruktionen av intervjufrågorna angående indirekta strategier formulerade jag delvis frågorna som ja och nej-frågor istället för öppna frågor. Dessa frågor gav svar om informanterna använder vissa strategier eller inte och inte vilka de använder, vilket inte lämnade utrymme för mer nyanserade och varierade svar angående strategival. Med metoden att intervjua följer problemet att allt eventuellt inte uppges av informanterna då de kanske inte är medvetna om t ex vilka strategier de använder eller inte tänker på det vid intervjutillfället. Detta är ett faktum som är svårt att komma ifrån och som med stor sannolikhet gäller i denna liksom andra undersökningar baserade på intervjuer.

6. Resultat och analys

Resultatavsnittet bygger på en indelning från det mer konkreta till det mer abstrakta. Inledningsvis redovisas kort informanternas tidigare språkstudier och vad som motiverar dem att lära sig svenska. Andra och tredje delen tar upp dels några specifika moment av språkinläringen, dvs. ord, uttal, grammatik, dels kommunikation av budskap trots språkliga brister när man ska läsa, prata och lyssna. Här syns framför allt deltagarnas val av direkta strategier. Fjärde delen behandlar användning av främst indirekta strategier, och då framför allt metakognitiva och sociala strategier. I femte delen berättar deltagarna vilken påverkan lektioner har på dels val av strategier och vilken roll läraren spelar. Sjätte delen visar deltagarnas förändring av inlärningsstrategier. Sjunde delen beskriver deltagarnas föreställda självförmågor, dvs. deras bedömning av sin förmåga att lära. Parallellt med presentationen av resultatet sker en fortlöpande analys framför allt utifrån Oxfords strategisystem (1990) respektive Banduras teorier om föreställd självförmåga (1986, 1995).

6.1. Informanternas språkliga studiebakgrund och motivation

6.1.1. *Språklig studiebakgrund*

För att få en lättöverskådlig bild av informanternas studiebakgrund presenteras det här i form av en tabell. Som framgår har alla erfarenhet av språkstudier i minst ett främmande språk, dvs engelska. De har under sin tid i Sverige före kursen studerat svenska på egen hand, och då använt webbaserade program i stor utsträckning. Ingen har studerat på sfi i mer än en månad.

Tabell 1. Informanternas språkstudier och tid i Sverige

	A	B	C	D	E
<i>Modersmål</i>	arabiska	persiska	arabiska	arabiska	arabiska
<i>Tidigare språkstudier</i>	engelska, franska, turkiska	engelska	engelska, italienska, spanska	engelska	engelska, ryska
<i>Tid i Sverige</i>	8 månader	nästan 2 år	14 månader	9 månader	5 månader
<i>Egna studier i svenska före kursen Svenska som andraspråk med hälso- och sjukvårdsinriktning</i>	Webbaserade program, grammatikbok	Läroböcker, lektioner i kyrkan en gång/vecka, svenska vänner hjälper, webbaserade program	Fraser från Migrationsverket, två grammatikböcker + en lärobok, webbaserade program	Webbaserade program	Började kursen strax efter ankomst
<i>Start på sfi vid intervjutillfället</i>	för 1 månad sedan	denna vecka	om sju veckor	om en vecka	denna vecka

6.1.2. Motivation

Det som de flesta deltagarna (förutom Person E) först säger motiverar dem att lära sig svenska är att de ska bo och leva här och de vill få kontakt med personer här. Därefter kommer motivationen att kunna arbeta som läkare i Sverige. Det sistnämnda instämmer alla i. Eftersom detta är en homogen grupp i detta avseende har jag inte lagt stort fokus på motivation i denna uppsats. Mitt antagande är att de har en stark motivation och det är också det jag mött i intervjuerna i form av stort engagemang i sina språkstudier.

6.2. Inlärningsstrategier

Vilka strategier använder deltagarna vid sin språkinläring? Följande tre områden kommer att undersökas: *specifika språkmoment*, *kommunikation av budskap trots språkliga brister*, och *indirekt språkinläring*, dvs. området där framför allt indirekta strategier används.

Tabell 2: Översikt av de tre områden som undersöks

Specifika språkmoment	Kommunikation av budskap trots språkliga brister	Indirekt språkinläring
<ul style="list-style-type: none"> • Ord • Uttal • Grammatik 	<ul style="list-style-type: none"> • Läsa • Prata • Lyssna 	<ul style="list-style-type: none"> • Arrangera och planera sitt lärande • Utvärdera sitt lärande • Att lära i interaktion med andra

6.2.1. Specifika språkmoment

I det första området har jag valt att fokusera på inläring av ord, uttal, och grammatik. Här inkluderas hur man gör för att komma ihåg, förstå och använda den nya informationen. Jag gör inga försök att hålla isär dessa, eftersom de ofta går in i varandra.

6.2.1.1. Strategier vid inläring av ord

Det som deltagarna pratar mest om när det gäller ord tycks framför allt komma från olika texter de läser. Alla i undersökningen uppger att de använder minnesstrategin att *ordna* nya ord i någon form av ordlistor, på papper eller på dator. Dessa ord repeteras mer eller mindre regelbundet och utifrån behov på olika sätt. Strategin *repetera strukturerat* ingår bland minnesstrategier och är som jag ser det strukturerat återkommande repetition över tid, och att *repetera* bland kognitiva strategier är mer en upprepning som är situationsbunden och över kort tid. Bland informanterna är den kognitiva strategin *repetera* vanligare än minnesstrategin att *repetera strukturerat*. Här följer några exempel. Person A: ”... om några ord är svåra skriver jag dem på ett annat papper och tar med mig i fickan och tittar på dem på bussen, när jag promenerar, ibland i mitt sovrum.” Person C: ”Jag har min egen Excel-fil där jag lägger allt, grammatik och ord och allt. Sedan går jag tillbaka när jag behöver.” Person E repeterar inte bara ord:

”Först läser jag texten och skriver en ordlista. Sedan läser jag 4-5 gånger högt och skriver hela texten. När jag läser texten och glömmer ord kan jag se i ordlistan. Fokus på texten, inte så mycket enskilda ord. I Sverige är det bättre att se ord i en mening, eftersom många ord har flera betydelser. När jag läser och skriver kan jag förstå bättre.” (Person E)

Här ser vi exempel på flera strategier: Person E uttrycker att hen har fokus på texten, inte så mycket enskilda ord. Hen *koncentrerar sig* alltså medvetet på en specifik aspekt av språket, vilket är en metakognitiv strategi. Att läsa högt är en kognitiv strategi där man formellt (dvs. ej naturalistiskt) tränar t ex uttal och intonation. Strategin kallas *använda formellt ljud- och skrivsystem*. Här i samband med ordinlärning skulle det också kunna ses som en minnesstrategi, dvs. *framhålla ljudets betydelse för minnet*, då Person E kan koppla ljudet till ordets betydelse samtidigt som hen ser det i texten.

Alla repeterar också ord med hjälp av olika webbaserade program, bl a Memrise¹, Duolingo² och olika program på Digitala spåret³. Dessa program varav många ingår i de tips de fått av läraren, tycks vara uppskattade bland deltagarna och används frekvent.

Alla förutom Person E brukar också själva använda nya ord i meningar, dvs. strategin *placera nya ord i en kontext*. Detta är en minnesstrategi som skapar associationer utifrån ett sammanhang. Det är samtidigt ett sätt att använda den nya informationen genom den kognitiva strategin att *kombinera okända sätt med kända sätt*. Person D betonar vikten av detta: ”Jag brukar repetera igen och använda orden många gånger. Jag skriver, jag pratar med mina barn och vänner.” Att använda

¹ www.memrise.com

² www.duolingo.com

³ www.digitalaspåret.se

orden i ett verkligt sammanhang är en kognitiv strategi som Oxford benämner *praktisera naturalistiskt*.

Flera pratar också om vikten av att se orden i ett sammanhang, men endast Person A och Person C uttrycker att de också brukar titta i Lexin⁴ (ett webbaserat lexikon gjort speciellt för invandrare i minoritetspråk i Sverige) respektive ord.se⁵ (Nordstedts ordbok online) för att se olika exempel på hur ett ord kan användas. Detta tillvägagångssätt är den kognitiva strategin att *analysera yttranden*.

En av deltagarna, Person C, har dessutom sin egen strategi vid ordinlärning, dvs. den kognitiva strategin att *resonera deduktivt*. Detta är en top-down-strategi där man använder generella regler och applicerar dem på ny språklig information.

”Jag har mitt eget sätt att förstå ord. T ex ordet ”försöka”. Jag tar bort ”för” och försöker lägga till många ord (prefix, min anm), t ex ”besöka”, ”undersöka”. Jag försöker att ta bort och lägga till det sista (suffix, min anm) och ser vad som händer. Jag försöker analysera ord. Det tar mycket tid, men jag behöver göra det, eftersom det är ett sätt att glömma tid. Det ger en ny betydelse. Du upptäcker plötsligt att ordet har många betydelser så du njuter (enjoy) av det. You learn and enjoy. Jag försöker att hitta roten i ordet. Det kan du använda för att lära dig verb, substantiv, adjektiv av roten.” (Person C)

Att söka roten i ett ord och utifrån den se variationer är enligt mina erfarenheter ovanligt och svårt i början av språkinlärning, men Person C har tillräckliga kunskaper i svenska och kanske även från tidigare språkinlärning för att klara detta och lära sig av det.

⁴ www.lexin.nada.kth.se

⁵ www.ord.se

6.2.1.2. Strategier vid inläring av uttal

Ords uttal är svårt att minnas, uttrycker både Person A och Person C. Person C försöker på olika sätt:

”Jag använder Google translate, men det är inte bra. Det finns i grammatikboken hur man uttalar melodi, men du kan inte komma ihåg när det ska gå upp och när det ska gå ner. Jag har ingen speciell metod för att komma ihåg uttal.” (Person C)

De flesta säger att de måste höra uttalet av någon annan person eller på internet, dvs. minnesstrategin *framhålla ljudets betydelse för minnet*, och sedan *repetera* det för sig själv. Detta innefattar också den kognitiva strategin att *använda formellt ljud- och skrivsystem*. Person E brukar lyssna flera gånger och härma. ”Om jag lyssnar tre gånger brukar jag komma ihåg.” Person B använder inte bara ljud som förlaga: ”Jag använder lexikon. Där skriver de uttalet. Om jag inte förstår frågar jag mina vänner.” Som jag ser det *resonerar* Person B *deduktivt* (kognitiv strategi) vid användningen av lexikonets generella uttalsregler. Att fråga vänner är en social strategi, dvs. att *fråga för att få hjälp med korrigerings* eller att *få klargörande*.

6.2.1.3. Strategier vid inläring av grammatik

Jag valde att inte specificera några grammatiska moment utan lät deltagarna själva tolka in vad de ville i begreppet ”grammatik”. Deltagarnas val av strategier skilde sig åt ganska mycket.

Person D och Person E har hittills inte inriktat sig på grammatiken i sin språkinläring. Person E började kursen vid tredje tillfället och missade därmed stora delar av basgrammatiken. Därefter har kursupplägget utgått från kursens huvudinnehåll vård och omsorg utan större vikt vid grammatik. Om Person E hade velat lära sig svensk grammatik hade det fått ske mestadels på egen hand. Nyligen har hen börjat på Sfi och i och med detta också med grammatik. Hen uppger att hen inte har någon speciell strategi för inläring av grammatik än.

Person D tycker att man kan vänta med grammatik när man lär sig språk:

”... inte viktigt för mig nu att komma ihåg grammatik, jag börjar förstå andra personer och andra personer börjar förstå mig. Det är viktigt för mig. Först kommunicera och sedan grammatik. När jag lär mig kan jag komma ihåg genom att använda ord. Oregelbundna ord, t ex verb är svåra. För att komma ihåg det skriver jag ner det. När någon korrigerar mig kan jag komma ihåg det.” (Person D)

De strategier hen använder är den kognitiva strategin *anteckna* och den kompensatoriska strategin *erhålla hjälp*.

De andra tre arbetar med grammatik på lite olika sätt. Framför allt har de läst sig till den svenska grammatiken i grammatikböcker och övat en del på olika webbaserade program, bl a på Duolingo och Memrise. Där kan man förutom grammatik öva ord, fraser och uttal. Även på Digitala spåret finns övningar på detta och dessutom länkar till språksidor på internet. De som börjat på Sfi har också fått grammatikövningar på papper. I detta arbete har det förutom strategin *repetition* ingått att *resonera deduktivt*, dvs. använda generella regler på nya språksituationer.

”Jag har en bok som handlar om svensk grammatik på mitt hemspråk och jag läser den då och då. Men jag måste träna. Nu på Sfi ger de mig papper med övningar, men förut tränade jag inte, jag bara läste det. Det finns några exempel i boken och jag läste dem igen och igen och igen. När jag läser några exempel i en annan bok tänker jag på den grammatiken.” (Person A)

Person B poängterar att man måste använda grammatiken när man pratar, dvs. den kognitiva strategin att *praktisera naturalistiskt*. Person C har som tidigare nämnts en egen Excel-fil, där hen lägger allt, både grammatik och ord. Hen fortsätter: ”När jag

studerade grammatikboken, skrev jag en sammanfattning av grammatiken i Excel-filen och jag går tillbaka och läser det om jag behöver.”

Detta att *anteckna* och *summera* är två kognitiva strategier med syfte att skapa strukturer. Person C är ensam om detta tillvägagångssätt.

Tabell 3: Sammanställning av antal strategier vid inläring av ord, uttal och grammatik.

	Ord					Uttal					Grammatik				
	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E
<i>Direkta strategier</i>															
Minnes-	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1				
Kognitiva	4	4	5	5	2	2	2	1	1	1	2	4	5	2	
Kompensations-														1	
<i>Indirekta strategier</i>															
Metakognitiva					1										
Sociala	1					1									
Totalt	7	6	7	7	3	3	4	2	2	2	3	4	5	3	0

De strategier som används är till största delen direkta. De indirekta sociala strategierna att *fråga för att få klargörande och bekräftelse*, samt *koncentrera sig* används endast i liten utsträckning. Antal strategier vid ordinläring är ungefär dubbelt så många som vid inläring av uttal och grammatik.

6.2.2. *Kommunikation av budskap trots brister*

Det andra området i denna del av undersökningen behandlar hur man gör för att förstå eller producera svenska trots brister i språket. Jag har valt att ta upp tre områden även här och det är läsa, prata och lyssna.

6.2.2.1. *Strategier när man läser en text på svenska och inte förstår allt*

Alla deltagarna använder sig först och främst av den kompensatoriska strategin att gissa utifrån kontexten, dvs. det Oxford benämner att gissa intelligent genom att

använda icke språkbaserade ledtrådar. Om inte denna strategi fungerar går deltagarna över till strategin *översätta*.

”Om jag inte förstår ett ord är det inga problem, jag kan läsa allt och förstå vad det betyder. Jag gissar utifrån kontexten. Om jag inte förstår ändå använder jag Google translate. Förut slog jag upp alla ord. Nu är det bättre. Ibland är orden samma på engelska och svenska, t ex again – igen.” (Person E)

Här har som vi ser skett en förändring i val av strategi – från att bara översätta till att först gissa - beroende på utvecklade kunskaper i svenska. Person B poängterar att olika texter kan behandlas på olika sätt:

”Om texten är mycket viktig, t ex en rapport för en patient måste jag förstå alla ord. Då översätter jag. Ibland gissar jag. Jag gissar utifrån kontexten eller ser om ordet liknar ett ord på engelska, t ex project - projekt.” (Person B)

Dessa båda gissar också ords betydelse med hjälp av kompensationsstrategin att *använda lingvistiska ledtrådar*. Detta går samtidigt under den kognitiva kategorin att *transferera kunskap*, dvs. att direkt tillämpa kunskap om ord, begrepp eller strukturer från ett språk till ett annat.

Även för att läsa och förstå texter används strategin att *repetera*. Både Person A och Person C uppger detta, men med lite olika fokus. För Person C är det viktigt att veta vad varje ord betyder, medan Person A betonar helhetens betydelse:

”Jag fokuserar på meningar. Ibland sitter jag 30 minuter med en kort mening. Jag förstår alla ord men jag förstår inte hela meningen. Så jag repeterar den och repeterar den och ibland tittar jag i grammatikboken. Ibland fungerar det ibland inte.” (Person A)

Båda analyserar, Person C orden, Person A meningar inklusive grammatik. Oxfords kognitiva strategi att *använda resurser för att mottaga och sända budskap* ser vi här både i användningen av grammatikböcker och i användningen av lexikon. Att medvetet välja att rikta uppmärksamheten mot specifika aspekter av språket är en metakognitiv strategi i underkategorin Centrera sitt lärande. Denna strategi kallas på svenska helt enkelt *koncentrera sig*.

6.2.2.2. *Strategier när man pratar och inte vet hur man ska uttrycka sig*

När det gällde att läsa och förstå såg vi att strategierna förändras beroende på hur långt man kommit i sin språkutveckling. När det gäller att prata blir detta ännu tydligare. De som studerat svenska kortast tid, Person A, Person D och Person E använder sig mycket av engelska, vilket också märks i intervjuerna. Detta är i Oxfords system en kompensatorisk strategi som benämns att *växla till modersmålet* (Oxford baserar sig i sitt klassificeringsschema på när man lär sig främmande språk).

Självförtroendet kan dock spela roll i försöken att prata svenska.

”Jag försöker prata svenska sedan en månad till nu. Förut kunde jag inte prata. När jag började på Sfi fick jag bättre självförtroende. När jag går till t ex Försäkringskassan och jag känner handläggaren så jag pratar med honom på svenska och han säger: Bra!” (Person A)

Att våga kommer med den föreställda självförmågan vilket ska diskuteras i ett senare kapitel.

De två informanter som varit längst i Sverige och haft mest tid att lära sig svenska använder i intervjun mycket mer svenska än de andra. Även de använder dock engelska när de inte hittar ord. Person C visar däremot på andra strategier: ”Jag försöker hitta andra ord, andra meningar, ge exempel. Mest på svenska. Om jag inte

hittar ett ord och jag behöver det använder jag engelska.” Att gå över till engelska påpekar flera är en enkel lösning som kanske faktiskt förlänger språkutvecklingen.

Under intervjuerna märkte jag att de flesta provar att använda ord som de inte är helt säkra på och söker bekräftelse av mig om det är rätt eller fel. Person A säger t ex när vi pratar om mål med språkstudierna: ”Jag måste prata ... likade...?” Jag säger: ”som svenskar?” och Person A härmar: ”... som svenskar.” Här kombineras två kompensatoriska strategier, dels att *erhålla hjälp*, dels att *hitta på nya ord*.

Vid intervjuerna hände det också vid ett flertal tillfällen att deltagarna korrigerar sig själva. Person A igen: ”När vi kommer, när vi komde, när vi har kommit till Sverige.” Detta blir en slags analys (den kognitiva strategin att *analysera yttranden*) men enligt mig också en metakognitiv strategi i det att man ser sin språkanvändning utifrån. Eventuellt skulle detta med viss tvekan kunna ingå i strategin *kartlägga och utvärdera sina språkliga brister*. Dessa sistnämnda strategier tas emellertid inte upp i intervjuerna.

6.2.2.3. *Strategier när man lyssnar och inte förstår allt*

När deltagarna lyssnar på läraren på lektionerna har de delvis lika, delvis olika sätt att hantera språkliga brister. Alla uppger att de frågar när de inte förstår, dock i olika utsträckning. Några undviker att fråga läraren när de tror att de andra förstår mer. Oavsett vilket är *att fråga för att få klagörande* en social strategi som alla alltså använder sig av.

Nästan alla *antecknar* (kognitiv strategi) det läraren skriver. Person A antecknar för att sedan titta på de ord hen inte förstått av lärarens förklaringar och läser dem igen, dvs. *repetition*. Hen fortsätter:

”När hon (läraren, min anm) pratar lyssnar jag, men jag uppfattar inte alla ord. Ibland pratar hon och jag bara tittar på hennes mun, men jag förstår inte allt. Jag frågar inte för att jag förstår några ord och jag

märker att mina klasskamrater förstår fler ord än jag. Ibland försöker jag förstå utan att fråga för att vi inte har mycket tid och jag lyckas nästan. När hon frågar mig direkt repeterar jag frågan i mitt huvud igen och sedan svarar jag.” (Person A)

Även vid möten med handläggaren på Försäkringskassan förekommer denna strategi: ”Men när han pratar kan jag inte förstå. Han måste prata sakta och jag måste repetera meningen i tanken för att förstå allt och det tar lång tid.” Detta kan tyckas avancerat men skulle helt enkelt kunna räknas som en kombination mellan *repetera* och *analysera yttranden*.

Detta att uttalat repetera och/eller lagra vad man hör i huvudet påpekar även Person C:

”Jag försöker att ta allt och lägga det i min hjärna, så efter varje lektion har jag huvudvärk. Jag fokuserar mycket på varje person som pratar svenska. Jag kan repetera allt vi sa, eftersom jag lägger vår konversation i hjärnan. Bara lyssnar och memorerar direkt. Efter lektionen försöker jag att hitta vissa ord för att memorera dem.” (Person C)

För att förstå när t ex läraren pratar torde deltagarna använda sig av de kompensatoriska strategierna att gissa intelligent genom att *använda lingvistiska ledtrådar*, respektive *använda icke språkbaserade ledtrådar*. Detta är det dock ingen som tycks göra medvetet, eftersom det inte nämndes av någon.

Tabell 4: Sammanställning av antal strategier vid brister i kommunikation.

	Läsa					Prata					Lyssna				
	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E
<i>Direkta strategier</i>															
Minnes-															
Kognitiva	4	2	4	1	2						3	1	2		1
Kompensations-	1	2	2	1	2	4	2	3	2	1					
<i>Indirekta strategier</i>															
Metakognitiva	1												1		
Sociala				1							1	1	1	1	1
Totalt	6	4	6	3	4	4	2	3	2	1	4	2	4	1	2

Tabellen visar att informanterna i olika kommunikativa sammanhang använder olika typer av strategier. Antalet strategier sammanfaller också med hur länge de studerat svenska. Person E och D har studerat kortast respektive näst kortast tid, vilket skulle kunna tyda på att det finns en koppling mellan antal strategier och studietid.

6.2.3. Indirekt språkinlärning

Det tredje området bygger på Oxfords indirekta strategier. Jag har valt att här koncentrera mig på de tre underkategorierna Arrangera och planera sitt lärande, Utvärdera sitt lärande och de Sociala strategierna som innefattar att lära i interaktion med andra.

6.2.3.1. Arrangera och planera sitt lärande

I underkategorin Arrangera och planera sitt lärande finns sex strategier varav fyra används av deltagarna. Den första är att *bemöda sig förstå hur språkinlärning går till*. Deltagarna har alla en grundläggande uppfattning om hur språkinlärning går till. De vet som vi har sett t ex att man måste repetera/öva och använda språket för att lära sig det. Utöver det finns emellertid en stor variation i synen på språkinlärning. Person A pratar om ”det svåra” respektive ”det lätta” sättet att lära sig språk. ”Det svåra” sättet är enligt Person A att skriva ord och översätta – att lära med hjälp av papper. ”Det lätta” sättet är att använda sånger, leka, titta på TV, video, tala med andra människor. ”Jag vet att det är det lätta sättet eftersom när någon säger ett ord

eller en mening glömmet jag det inte så lätt. Men när jag läser ett ord läser jag det igen och igen och igen och jag glömmet det.”

Person B vet att hen måste lära sig fyra saker: lyssna, skriva, prata och läsa och hen planerar sina studier utifrån detta. Enligt Person C har varje språk en kärna: ”Om du vet ett språks pronomen/substantiv, vissa verb, objekt, tid och plats, vet hur man kan använda dem i ordning, och ord, så kan du prata.” Person D menar som vi sett tidigare att man först bör kommunicera och sedan lära sig grammatik. Till sist Person E som inte uttrycker någon specifik syn på språkinläring, utan verkar främst förlita sig på att läraren guidar hen rätt. Vid flera tillfällen säger hen: ”Läraren har ett schema och jag jobbar.”

Alla förutom Person A *organiserar sitt lärande* med dagliga rutiner. Person D, t ex, studerar 3-4 timmar varje dag hemma, tidigare på internet men sedan kursen började, i läroboken. Dessutom försöker hen varje dag lyssna 10 minuter på Klartext (nyheter på lätt svenska) på radion. Person A däremot säger sig inte vara så disciplinerad:

”Jag har ingen plan, men nu är planen mer tydlig med Sfi, det blir mer tydligt vad jag ska studera. Jag har ju fyra timmars lektion nu. Jag måste studera, jag kan inte välja. Jag måste bli klar med boken för att lära mig mer och mer. När man kan välja resurs är det svårare att fokusera – du studerar lite här och lite där, så kanske man studerar på samma nivå hela tiden. Men om man har en bok och du måste studera den utvecklas ditt språk.” (Person A)

Person B är den som mest noggrant organiserar och planerar sina studier: ”Jag skriver i en anteckningsbok vad jag ska studera närmsta veckan. Efter veckan ser jag vad jag har gjort och vad jag inte gjort.”

Alla säger sig *sätta mål* men de kan vara mer eller mindre diffusa. Flera uttrycker att målet är att bli klar med C1-nivån eller att lära sig så fort som möjligt. Person A är

själv medveten om sitt diffusa mål och säger: ”Jag vill klara C1 så jag kan göra praktik, men jag har inte ett exakt mål och jobbar mot det. Nu är mitt mål bara att prata mer och mer.” Endast en, Person B, är mer konkret på min fråga: ”Har du mål och/eller delmål för din språkinläring?” Person B: ”Ja, självklart. Jag måste prata nästan perfekt och förstå nästan perfekt svenska inom sex månader.”

Att *söka övningsmöjligheter* i naturalistiska situationer säger sig alla göra. Det finns många exempel på hur deltagarna försöker hitta övningsmöjligheter i vardagen. Person D försöker prata med sina grannar när de möts i trappan, Person A med sin handläggare och Person C försöker alltid prata med människor ute, men tillägger: ”Men de är olika jämfört med italienare, svenskar är blyga.”

6.2.3.2. *Utvärdera sitt lärande*

De utvärderar sitt lärande på en enkel nivå, dvs. de ser sina framsteg och de märker när de gör fel, t ex när andra inte förstår dem (Person E). Framstegen bevisas genom att de nu börjar kunna använda svenska, vilket de inte gjorde för en eller ett par månader sedan. Ingen pratar uttryckligen om strategin att *kartlägga och utvärdera sina språkliga brister*.

Person B ser sin progression med hjälp av Digitala spåret⁶, genom att hen följer kurserna och gör nivå efter nivå.

6.2.3.3. *Sociala strategier – att lära i interaktion med andra*

Denna grupp har fram till att de började på Sfi studerat mycket enskilt eftersom de bara träffas tre timmar per vecka. Ingen har utanför undervisningen haft möjlighet att samarbeta med någon, förutom Person B som har samarbetat ca 50 % med en familjemedlem. Det sker dock ett visst samarbete under lektionerna, vilket innebär att alla använder sig av den sociala strategin som benämns *samarbeta med personer som är lika duktiga*. Alla använder som vi tidigare sett strategin att *fråga för att få*

⁶ www.digitalasparet.se

klargörande. Intressant nog nämner dock ingen strategi att *fråga för att få hjälp med korriger*ing.

Tabell 5: Sammanställning av antal strategier vid indirekt språkinläring.

	<i>Arrangera och planera</i>					<i>Utvärdera sitt lärande</i>					<i>Lära i interaktion med andra</i>				
	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E
<i>Direkta strategier</i>															
Minnes-															
Kognitiva															
Kompensations-															
<i>Indirekta strategier</i>															
Metakognitiva	4	4	4	3	2	1	1	1	1	1					
Sociala											2	2	2	2	2
Totalt	4	4	4	3	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2

Dessa tre aspekter utgår från Oxfords indirekta strategier. Av tabellen framgår att alla arrangerar och planerar sitt lärande, utvärderar sitt lärande, samt använder sig av 2 sociala strategier (fråga och samarbete).

6.2.4. *Undervisning och lärarens roll*

Oxford förordar som vi sett i teoriavsnittet att inlärningsstrategier bör vara en del av undervisningen bl a för att bli medveten om vilka strategier man använder, men också för att stötta eleverna att bli mer självständiga. På kursen i denna undersökning har man enligt deltagarna inte diskuterat inlärningsstrategier. Ingen verkar heller sakna det. Alla har lång erfarenhet av studier och de har tidigare lärt sig främmande språk, varför behovet kanske inte finns.

För denna grupp elever som i denna kurs endast har lärlärd undervisning tre timmar/vecka är det underförstått att en stor bit av inläringen ligger på dem själva. De uppger också att de kan klara språkinläringen mestadels på egen hand, men inte helt. För framför allt två saker framträder läraren som oumbärlig. Person D: ”Jag behöver hjälp med att välja texter, vad jag ska lära mig, vad är viktigt och inte viktigt.” Även Person A och Person E påpekar vikten av läraren som guide. Person

E: ”Läraren har ett schema och jag jobbar.” Här ser vi delar som deltagarna inte tycker sig klara på egen hand och föredrar någon som visar dem vad de ska göra. Detta påminner om det som Oxford skriver att vissa elever har en mer passiv och osjälvständig attityd och vill att läraren säger vad de ska göra. Oxford menar att en undervisning där man diskuterar inlärningsstrategier kan hjälpa (Oxford 1990:10). I detta fall har ju faktiskt eleverna strategier men trots det behöver de läraren som guide. Inte för att få fler strategier utan för att få rätt innehåll utifrån sin språknivå.

Det andra deltagarna vill ha hjälp med är samtal, för att förstå och för att lyssna på hur man säger. Person B och Person C betonar vikten av att med hjälp av läraren lära sig talspråk.

”Varje språk har sitt eget sätt för att uttrycka en idé. Du kan inte lära dig det från böcker, t ex ”ha skinn på näsan” och ”har inte alla hästar hemma”. Det är också olika i olika språk hur man använder grammatiken, t ex ibland med, ibland utan subjekt. Man måste prata med människor för att lära sig hur svenska människor pratar, uttalar, uttrycker sig, men det finns skillnader mellan böckernas språk och ”gatans språk”. När jag läser böcker använder jag samma sätt att uttrycka mig som i böckerna. Det är inte samma som på gatan.” (Person C)

På frågan om hur de gör när de läser på lektionen jämfört med hemma svarar Person A och Person C att tidsbristen i skolan driver fram andra strategier än hemma. Person A försöker ibland att gissa vad läraren ska gå igenom, vilket är en metakognitiv strategi som benämns *aktivera sin förförståelse*.

”Jag gissar vad läraren ska gå igenom på lektionen och läser det inför lektionen. Jag läser några sidor i förväg. Men ibland har läraren med sig annat material, så vi vet inte alltid vad vi ska göra nästa lektion.” (Person A)

Person C läser texten och försöker förstå snabbare, men hen känner sig inte nöjd eftersom hen vill förstå allt. Då möjligheten finns att samarbeta i klassrummet är även detta en viktig skillnad mot hemma. De, vilket Person D nämner, kan fråga varandra och diskutera vid behov.

6.2.5. *Förändring av strategier*

På frågan ”Tror du att dina studiemetoder har förändrats eller kommer att förändras i din fortsatta språkinlärning?” svarade deltagarna olika. Person A började med ordlistor men säger att hen nu måste lära sig meningar i boken. Att repetera texten är bättre än bara ord menar hen. Person E tror sig fortsätta med samma metoder som nu, men måste också läsa böcker, inte bara texter. Person B som är den som noggrannast organiserat sina studier kommer att planera ett nytt studieprogram och prata och läsa mer i framtiden. Person C som menar att grunden i all språkinlärning är basgrammatik och ord, tror att om fyra till sex månader slutar hen träna grammatik och fortsätter mest med ord: ”Om jag inte förstår frågar jag först. Och även om jag sedan vet vad det betyder tittar jag i lexikon också eftersom det finns andra betydelser.” Person D slutligen vill prata mer, det är viktigare än att läsa och skriva.

6.3. Föreställd självförmåga

6.3.1. *Föreställd språklig självförmåga*

För att få en uppfattning om hur informanterna ser på sin förmåga när det gäller språkinlärning fick de frågan: ”Hur vet du att du kan lära dig svenska?” Det första svaret jag fick var av Person C: ”Jag måste! Så jag kan!” Även Person B svarade med ett annat men i sina ögon lika självklart svar: ”Jag är läkare! Jag kan klara det!” Jag bad dem utveckla detta och något som då visade sig var att nästan alla såg erfarenhet av tidigare språkstudier som ett starkt bevis på att de har vad som krävs för att lära sig svenska. Person A: ”Självklart kan jag lära mig svenska. Jag vet hur jag ska göra. Jag tror jag har alla resurser för att lära mig svenska.” Person A och Person D betonar också sin nuvarande språkutveckling som belägg på sin förmåga.

”Jag ser sedan fyra månader att jag lärt mig många ord och uttryck och jag förstår mer och mer. Det är inte svårt att förstå svenska. Jag är inte orolig att jag inte skulle kunna lära mig svenska, jag behöver bara mer tid.” (Person D)

Några säger också att de kan lära sig språk för att de tycker om att lära sig språk. Ytterligare en anledning som Person A uppger: ”Jag kan lära mig svenska för att jag bor här. Jag repeterar så till slut måste jag prata svenska bra.”

Det är roligt att studera svenska enligt informanterna, men Person E tycker att det är svårt. Person E: ”När jag lärde mig ryska var det inte svårt, då var jag ung. Nu är jag äldre och då är det svårare. Det tar mer tid.” Person D tyckte att det var svårt i början men nu är det lätt. De andra tre uttrycker att det är lätt att lära sig svenska bl a eftersom de förstår engelska.

Det framträder en bild av inläring av svenska som något informanterna utan tvekan menar att de kommer att klara, dels för att de har positiva erfarenheter av detta då man lärt sig andra språk tidigare och vet hur man gör men också för att de inte har något alternativ. De ser också sina framsteg hittills som ett tecken på att de kan. Föreställningen om den egna självförmågan får anses stark.

6.3.2. Föreställd språklig självförmåga i specifika situationer

I intervjuerna framträder vissa situationsbundna faktorer som kan påverka föreställningen om den egna förmågan, t ex när de märker att de inte enkelt kan uttrycka sig på svenska. Flera uppger att de ganska lätt tar till engelska vilket skulle kunna tyda på att den föreställda självförmågan vad gäller deras muntliga svenska sviktar. Omvänt kan en stark föreställd självförmåga göra att man vågar säga fel eller utmana sig själv, t ex genom att använda andra svenska ord, vilket bl a Person C talar om. Person A pratar om hur självförtroendet (dvs. det vi här benämner föreställd självförmåga) ökat: ”Förut hade jag inte självförtroende att prata svenska

på Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen. Jag var rädd att säga fel och jag hade inte tillräckligt med ord för att förklara vad jag menade... När jag började på Sfi fick jag bättre självförtroende.” Kunskapsnivån verkar spela stor roll för den föreställda självförmågan, samt upplevelsen av att man faktiskt börjar klara av att använda svenska.

7. Diskussion

7.1. Inlärningsstrategier

7.1.1. Inlärningsstrategier – en förutsättning

Resultatet visar att deltagarna i denna undersökning reflekterar över sin språkinläring och har ett flertal strategier både på direkt och indirekt nivå. Oxford (1990:10ff) förordar diskussioner kring inlärningsstrategier i undervisningen för att stärka inläringen och hjälpa eleverna att bli mer självständiga. På den kurs jag undersökt är dock förutsättningar annorlunda. Man har bara tre timmars lärarledd undervisning per vecka och alla har stor erfarenhet av studier. Det ses som självklart att största delen av ansvaret ligger på deltagarna och att alla vet hur de ska göra för att lära sig svenska. Resultatet av denna undersökning visar också att alla reflekterar över och har tillvägagångssätt för sin inläring.

7.1.2. Olika uppfattningar om språkinläring och val av strategier

Även om deltagarna har genomtänkta idéer om sin språkinläring skiljer delvis typen av inlärningsstrategier sig åt mellan deltagarna. Vad beror detta på? En tes är att det beror på att de har olika bilder av hur språkinläring går till i allmänhet. De berättar om det ”lätta sättet” att lära sig språk, om fyra delar man ska lära sig när man lär sig språk, om språkets kärna, dvs. grundläggande grammatik och ord, och om att man först bör lära sig att kommunicera sedan grammatik. Min slutsats är att detta styr val av strategier till viss del. Exempel på det är att Person C i flera moment väljer strategin att *analysera*, vilket stämmer med hens tanke om språkets kärna, och

att Person D som menar att det viktigaste är att börja kommunicera, sedan lära sig grammatik, redan nu i början av sin språkinläring aktivt *söker övningsmöjligheter*. Framför allt styr dock synen på hur språkinläring går till oftast valet av fokus i språkinläringen, dvs. **vad** man väljer att studera, inte **hur**.

Alla i denna studie har framgångsrikt lärt sig språk tidigare, dels i skolan, dels på egen hand, vilket betyder att de redan har skaffat sig strategier för språkinläring. Detta tillsammans med vilka läromedel de funnit, t ex läroböcker, grammatikböcker och datorprogram är troligen det som styr deras val av inlärningsstrategier.

Det är också viktigt att påpeka att i jämförelse med liknande undersökningar av inlärningsstrategier framkommer stora olikheter vad gäller de strategier som används. I Nelson Wareborns (2004) forskning som också analyserats utifrån Oxfords klassificeringsschema visar resultatet att eleverna där använder sig av strategier som skiljer sig mycket från mina resultat. Hennes metodinsamling var mer varierande, omfattande och intervjufrågorna hade fokus på andra delar i inläringen. Hon hade dessutom en annan kategori informanter vilken utgjordes av gymnasieelever. Dessa har inte så stor erfarenhet av studier som läkarna i min undersökning och de har dessutom andra mål med sina språkstudier. Det är alltså svårt att jämföra med annan forskning, men det blir också tydligt av detta att de inlärningsstrategier som framkommer i respektive studie sammanhänger till mycket stor del med forskarens val av fokus i inläringen och formulering av intervjufrågor. Trots detta gör jag vissa försök att se tendenser eller olikheter mellan min och andras forskning.

7.1.3. Variation i strategival

Vad gäller inläring av ord, uttal och grammatik används som vi sett i stort sett bara direkta strategier (se tabell 3). Vid brister i kommunikation använder sig informanterna också mest av direkta inlärningsstrategier men speciellt vad gäller att lyssna, också mycket av indirekta strategier. Då handlar det framförallt om den sociala strategin att fråga (se tabell 4). Vid läsning används främst kognitiva och

kompensatoriska strategier, vilket skulle kunna förklaras av att man då har tid att tolka, analysera och gissa t ex utifrån ordets uppbyggnad eller den omgivande kontexten. Vid muntlig produktion är de kompensatoriska strategierna allenarådande, vilket bl a kan bero på tidsbrist (man hinner kanske inte t ex *översätta* med hjälp av lexikon (kognitiv strategi)). När man lyssnar däremot används de kognitiva strategierna och inte de kompensatoriska sett till de direkta strategierna. Detta skulle kunna förklaras av att lyssna ju till stor del är en kognitiv process, men det är samtidigt förvånande att den kompensatoriska strategin att gissa inte nämns.

De direkta strategierna används mer frekvent än de indirekta, vilket också Nelson Wareborns studie visar (2004:46). Av de direkta strategierna används *repetition* (liksom i Nelson Wareborns studie), att *analysera yttranden* och att *översätta* flest antal gånger (se Bilaga 3). Andra strategier som alla använder sig av t ex vid läsning är att gissa genom att *använda icke språkbaserade ledtrådar* (direkt), vid muntlig produktion att *växla till modersmålet* (direkt) och när man lyssnar att *fråga för att få klargörande och bekräftelse* (indirekt). Detta kan tyda på att dessa strategier är lätta att applicera på fler antal aspekter av språkinlärning, men också på att dessa strategier av olika anledningar upplevs framgångsrika av deltagarna. Notera att att *växla till modersmålet* inte är en framgångsfaktor språkligt sett, enligt deltagarna. Dessutom bör man lägga märke till att strategin *ordna*, t ex göra ordlistor, i STRIMS-projektet (2000:234) visade sig ge magert resultat över tid. Efter ganska kort tid försvann de inlärd ord ur minnet. Ändå används det av alla deltagarna. Vi kan också konstatera utifrån tabellen (Bilaga 3) att ganska många strategier används bara av en eller två vilket visar en stor variation i användningen av strategier. Totalt har deltagarna uttryckt att de använder sig av 30 olika strategier att jämföra med Oxfords totalt 62 strategier (Oxford 1990). Jag tror att deltagarna faktiskt använder fler strategier än vad undersökningen visar, men de kanske är omedvetna om eller vid intervjutillfället inte tänkt på vissa strategier de använder. Att deltagarna inte använder alla Oxfords 62 strategier kan också bero på att denna undersökning inte är heltäckande vad gäller språkinlärning men också på att informanterna kanske faktiskt inte använder sig av Oxfords alla strategier.

7.1.4. Antal inlärningsstrategier

I STRIMS-projektet (2000) märkte man dels att vissa efter en tid använde sig av fler strategier, medan andra höll kvar vid sina. I resultatet i föreliggande undersökning ser man tendenser att de som studerat svenska en längre tid och kommit längre i sin språkutveckling använder sig av fler inlärningsstrategier än de som studerat kortare tid. De två som studerat svenska kortast, dvs. Person E och Person D har lägst respektive näst lägst antal strategier.

En markant skillnad i antal strategier kan noteras mellan inläring av ord, uttal och grammatik. Ungefär dubbelt så många strategier används vid ordinläring jämfört med vid inläring av uttal och grammatik. Detta är något att fundera över som lärare – behövs det färre strategier vid inläring av t ex uttal, eller behöver vi lärare bli bättre på att göra eleverna medvetna om dem?

7.2. Föreställd självförmåga

Man kan tydligt se att informanternas tro på sin förmåga att lära sig svenska bygger på ”master experiences”, dvs. tidigare framgångar, vilket Bandura menar är det mest effektiva sättet att skapa en stark föreställd självförmåga (Bandura 1995:3). För att få en motståndskraftig uppfattning om sin förmåga krävs erfarenhet av att övervinna hinder genom uthållig ansträngning, något som språkinlärare faktiskt gör. Det är intressant att notera att även Valberg Simpson fann att tidigare språkstudier efter motivation är den faktor som har störst betydelse för snabb språkinläring (Valberg Simpson, 2011:2). Det måste dock inte vara just erfarenhet av språkstudier som påverkar upplevelsen av självförmågan, utan det kan gälla studier generellt. Person B menar att det faktum att hen är läkare visar på att hen kan lära sig svenska. Denna uppfattning kan baseras på erfarenheter från läkarstudierna, dvs. man vet hur man studerar, men också på den föreställning om sin förmåga som man utvecklat i sitt hemland. Bigestens poängterar den möjliga påverkan bemötandet man genom sin yrkesroll fått i hemlandet kan ha på föreställningen om sig själv som kunnig och kompetent (Bigestens 2015:166). Detta kan ses som ”social persuasion”, dvs. att

man övertygas av andra att man har vad som krävs (Bandura, 1995:3), fast det sker på ett indirekt plan.

Den nuvarande språkutvecklingen påverkar som vi sett också den upplevda förmågan. Liksom Bigestans informanter märkte en stadig ökning av förrådet av språkliga uttryck, uppger även deltagarna i denna undersökning att de ser sina framsteg. Bigestans menar att detta kan stärka den föreställda självförmågan (Bigestans, 2015:166).

7.3. Inlärningsstrategier och föreställd självförmåga

Kännedom om hur man gör när man lär sig språk ger som vi sett en starkt föreställning om sin språkliga självförmåga. Dessa tillvägagångssätt kan skilja sig åt från person till person. Det är inte typen av strategier som är avgörande för den föreställda självförmågan utan vetskapen om att man själv har verktygen för att nå målet. I och med detta har man också kontrollen över sin situation. Oxford kallar det ”self-direction” (självstyrning) och menar att med detta följer ett större självförtroende eller det vi här kallar föreställd självförmåga (Oxford 1990:10). Även om man har strategier och en stark tro på sin förmåga att lära sig svenska betyder inte det att man använder de strategier som man vet fungerar bäst, vilket delvis gäller för Person A. Uppenbarligen finns andra faktorer som spelar in men det har jag valt att inte gå in på i denna undersökning.

Man kan fråga sig om en stark föreställd självförmåga påverkar strategival. I STRIMS-projektet (2000:233) och i Nelson Wareborns (2004:51) undersökning märkte man att framgångsrika elever hade fler strategier respektive fler analytiska strategier (Malmberg 2000:233, Nelson). Bland mina informanter kan man notera samma tendenser.

Val av strategi i en situation kan också påverkas av var man är i sin språkutveckling och/eller av den upplevelse man för tillfället har av sin förmåga, t ex att undvika att

försöka använda svenska och istället prata engelska, eller att våga mer och försöka förklara med andra svenska ord.

8. Slutsats

För att kunna lära sig svenska upp till C1-nivå på åtta månader och med endast tre timmar lärarledd undervisning per vecka krävs att man själv tar ett stort ansvar. För att ta ett sådant ansvar är en av förutsättningarna att man tror sig klara det och att man vet hur man ska göra.

I denna undersökning har det framkommit att de akademiskt utbildade är medvetna om hur språkinläring går till i stort och vilka strategier man kan använda sig av. Dessa uppfattningar kan dock variera från person till person och styr vad man väljer att fokusera på i sin språkinläring. Detta i sin tur påverkar till viss del vilka strategier man väljer. Val av strategi kan också ändras utifrån hur långt man kommit i sin språkutveckling, samt utifrån situation. En viktig insikt är alltså att olika elever har olika uppfattning om hur språkinläring går till och att de har olika vägar, dvs. strategier till språkbehärskning.

Tron på sin förmåga att lära sig språk är stark bland dessa informanter, främst baserat på deras tidigare erfarenheter av språkinläring. Kunskapen om hur man gör och att man lyckats förut är två viktiga komponenter för tron på att man ska lyckas nå målet att lära sig svenska. För att stärka elevers föreställning om sin förmåga att lära sig svenska är det alltså av central betydelse att lärare förstår vikten av att arbeta med inlärningsstrategier i undervisningen, samt att ge elever uppgifter på rätt nivå så de känner att de lyckas.

Beroende på situation kan föreställningen om den språkliga inlärningsförmågan variera och påverka val av strategier till viss del, t ex kan man välja att undvika att försöka använda svenska och istället prata engelska, eller tvärtom att göra större ansträngningar att uttrycka sig på svenska trots brister.

9. Fortsatt forskning

Denna studie baseras på endast fem informanter som dessutom utgör en ganska homogen grupp både vad gäller studiebakgrund och nuvarande situation. Det skulle vara intressant att undersöka en större och mer heterogen grupp över tid för att se om skillnader i studiebakgrund, föreställd självförmåga och strategival kan ge olika studieresultat. De tendenser som då eventuellt framkommer skulle kunna stödja lärare att på ett mer varierat och informerat sätt ge sina elever verktyg för lyckad inläring.

Under arbetet med denna undersökning har också andra frågeställningar dykt upp som skulle kunna var underlag för vidare forskning. Ett möjligt forskningsområde är vad valet av inlärningsstrategier bygger på. Varför väljer man just vissa strategier och inte andra och var och hur har man lärt sig dem? Och vad gör att man inte använder de strategier man vet fungerar bäst? Ett annat område är webbaserade program: Vilka strategier används där och vilka fungerar bäst?

10. Referenslista

- Ahl, H, (2004). *Motivation och vuxnas lärande. En kunskapsöversikt och problematisering*. Forskning i fokus, nr 24. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Bandura, A, (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Bandura, A, (1995). Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. I A. Bandura (red.), *Self-efficacy in changing societies* (s 1- 45). New York: Cambridge University Press.
- Bigestens, A (2015). *Utmaningar och möjligheter för utländska lärare som återinträder i yrkeslivet i svensk skola*. Stockholm: Institutionen för språkdidaktik, Stockholms universitet.
- Ekström, U, konsult (2015). E-mail 16 feb 2015. < ulla.ekstroem@gmail.com > Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning. Vetenskapsrådet, www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf (Hämtad 2015-04-05).
- Kvale, S & Brinkmann, S, (2013). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Malmberg, Per (red.) (2000). *I huvudet på en elev – Projektet STRIMS*. Stockholm: Bonnier utbildning
- Nelson Wareborn, M, (2004). *Minst 100 nya ord i veckan ska läras in. Vem har motivation och uthållighet för det? Andraspråksinlärares strategianvändning i ordinlärning*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Olsson, M, (2011). *Svenska i vård och omsorg*. Stockholm: Liber AB.
- Oxford, Rebecca L, (1990). *Language learning strategies: What every teacher should know*. New York: Newbury house publishers.
- Valberg Simpson, Tilda (2011). *Den gode språkinlärares – en intervjuundersökning* (Kandidatuppsats). Uppsala: Uppsala Universitet, Institutionen för nordiska språk.

Internetreferenser

www.digitalasparet.se

www.duolingo.com

www.lexin.nada.kth.se

www.memrise.com

www.ord.se

Bilaga 1: Oxfords klassificering av inlärningsstrategier

Direkta strategier		
	A. Skapa mentala länkar	<ol style="list-style-type: none"> 1. ordna 2. associera/arbeta igenom 3. placera nya ord i en kontext
	B. Använda bilder och ljud	<ol style="list-style-type: none"> 1. använda bilder 2. kartlägga semantiskt 3. använda nyckelord 4. framhålla ljudets betydelse för minnet
Minnesstrategier	C. Repetera klokt	<ol style="list-style-type: none"> 1. repetera strukturerat
	D. Använda handling	<ol style="list-style-type: none"> 1. använda fysisk respons 2. använda mekaniska färdigheter
	A. Praktisera	<ol style="list-style-type: none"> 1. repetera 2. använda formellt ljud-/skrivsystem 3. värdesätta mönster 4. kombinera okända sätt med kända sätt 5. praktisera naturalistiskt
	B. Mottaga och sända	<ol style="list-style-type: none"> 1. komma på idén snabbt gnm att t ex skumläsa 2. använda resurser för att mottaga och sända budskap
Kognitiva strategier	C. Analysera och resonera	<ol style="list-style-type: none"> 1. resonera deduktivt 2. analysera yttranden 3. analysera kontrastivt (olika språk) 4. översätta 5. transferera kunskap
	D. Skapa struktur för input och output	<ol style="list-style-type: none"> 1. anteckna 2. summera 3. framhäva
Kompensationsstrategier	A. Gissa intelligent	<ol style="list-style-type: none"> 1. använda lingvistiska ledtrådar 2. använda icke språkbaserade ledtrådar
	B. Övervinna begränsningar i tal och skrift	<ol style="list-style-type: none"> 1. växla till modersmålet 2. erhålla hjälp 3. använda mimik eller gester 4. delvis el totalt undvika kommunikation 5. välja ämne 6. förenkla budskap 7. hitta på nya ord 8. beskriva med många ord

2(5)

Indirekta strategier

Metakognitiva strategier	A. Centrera till lärande	<ol style="list-style-type: none">1. aktivera sin förförståelse2. koncentrera sig3. fördröja tal för att fokusera på lyssnande
	B. Arrangera och planera sitt lärande	<ol style="list-style-type: none">1. bemöda sig förstå hur språkinläring går till2. organisera sitt lärande3. sätta mål4. identifiera syftet med språkuppgiften5. planera en språklig uppgift6. söka övningsmöjligheter
	C. Utvärdera sitt lärande	<ol style="list-style-type: none">1. kartlägga och utvärdera sina språkliga brister2. bedöma sina framsteg
Affektiva strategier	A. Dämpa sin ängslan	<ol style="list-style-type: none">1. använda avslappningsövningar som djupandning och meditation2. använda musik3. använda skratt
	B. Uppmuntra sig själv	<ol style="list-style-type: none">1. göra positiva uttalanden2. ta förståndiga risker3. belöna sig själv
	C. Lyssna på sina känslor	<ol style="list-style-type: none">1. lyssna på sin kropp2. använda en checklista för att upptäcka känslor och attityder3. skriva dagbok över händelser och känslor4. diskutera sina känslor med lärare, vän, etc.
Sociala strategier	A. Ställa frågor	<ol style="list-style-type: none">1. fråga för att få klagörande och bekräftelse2. fråga för att få hjälp med korrigerings
	B. Samarbeta med andra	<ol style="list-style-type: none">1. samarbeta med personer som är lika duktiga2. samarbeta med skickliga användare av det nya språket
	C. Känna empati	<ol style="list-style-type: none">1. utveckla kulturell förståelse2. bli medveten om andras tankar och Känslor

Bilaga 2: Intervjufrågor

Tidigare språkbakgrund

1. Har du studerat språk tidigare?
2. Vilket/vilka språk och hur länge?
3. Hur länge har du varit i Sverige?
4. Har du studerat på någon annan kurs i svenska?
5. Har du studerat svenska själv innan du började på kursen? Vad? Hur? Hur länge?

Självförmåga

6. Vad motiverar dig att studera svenska?
7. Har du lätt för att lära dig språk, tycker du?
8. Är det roligt att studera svenska?
9. På den här kursen studerar ni mycket själva.
 - a) Vad **måste** du ha hjälp med? Varför?
 - b) Vad kan du göra själv?
 - c) Hur vet du att du kan det?

Direkta strategier

Minnestrategier

10. Vad gör du för att komma ihåg nya ord eller uttryck?
11. Vad gör du för att komma ihåg uttal av ord eller uttryck?
12. Vad gör du för att komma ihåg grammatik?

Kognitiva strategier

13. Vad gör du för att förstå och använda nya ord eller uttryck?
14. Vad gör du för att förstå och använda grammatik?

Kompensationsstrategier

15. Vad gör du om du **läser** en text på svenska och inte förstår allt?
16. Vad gör du om du **pratar** på svenska och inte vet hur du ska uttrycka dig?
17. Vad gör du om du **lyssnar** på svenska och inte förstår allt?

Indirekta strategier

Metakognitiva strategier

18. Hur planerar och organiserar du dina språkstudier?
19. Har du mål och/eller delmål för din språkinläring? Vilka?
20. Märker du när du gör framsteg?
21. Märker du när du gör fel?

4(5)

Sociala strategier

- 22. Får du hjälp av någon i dina språkstudier? Med vad? Hur?
- 23. Samarbetar du med någon när du studerar? Vad gör ni då? Hur?
- 24. Brukar du ställa frågor när du inte förstår?

Övriga frågor angående språkinlärning

- 25. Vad gör du när läraren pratar på lektionen?
- 26. Hur gör du när ni läser texter på lektionen jämfört med hemma?
- 27. Har ni pratat i klassen om hur man gör för att lära sig språk? Vad?
- 28. Tror du att dina studiemetoder har förändrats eller kommer att förändras i din fortsatta språkinlärning? Hur?

